

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 816

מסכת יבמות צ"ט - ק"ה ♦ אבות ב', ד' - ב', ז'

בס"ד, כ' טבת תשע"ה

השבוע בגליון

♦ זיין קרח או כבד שמיעה, רשאי לסדר חליצה?
♦ בעלי מום פסולים לסנהדרין

♦ עד אימתי על הנעל להיות חלוצה?
♦ הפולמוס על שליחות היבמה בחליצה

מצוות חליצה

לומדי הדף היומי עומדים בפתחו של הפרק השנים עשר של מסכת יבמות - "מצוות חליצה", בו מרוכזות הלכות חליצה. לטובת הלומדים, הוכן המאמר הבא בו מפורטים בקצרה **מקצת** מההלכות ומהמנהגים של סדר מצוות חליצה.

מצוות חליצה מורכבת מפרטים רבים ביותר, עד שמלבד הלכות חליצה, כתב ה"בית יוסף" קונטרס מיוחד "סדר החליצה בקצרה", וגם קיצור זה מונה חמישים ושבעה סעיפים.

זימון מקום החליצה: יום לפני החליצה יש לקבוע את המקום בו תערך החליצה. שלשה דיינים אומרים לשני אנשים נוספים: נלך מחר ונשב במקום פלוני לחלוץ שם (סדר החליצה סז). זאת למדים מן הפסוק (דברים כה ז'): **וְעָלְתָהּ וְיָבְמָתוּ הַשְּׂעֵרָה** - משמע מקום שזומן לצורך כך (רש"י קא/ב). על מקום זה להיות ידוע ומוכר, כפי שמשמע מלשון הפסוק "השערה" - המקום ההוא, הידוע.

על היבמה להמנע מאכילה: ביום שלפני החליצה שולחים הדיינים להודיע ליבמה, כי למחרת, ביום החליצה לא תאכל מאומה עד שתתקיים המצווה, ובבוקר יום החליצה שבים ומודיעים לה על כך. טעם הדבר, משום שעליה לירוק למרגלות היבם, ועל יריקה זו להיות מעצמה, ולא מפני דבר חריף שאכלה הגורם ליריקה (להלן קו/א). הבית יוסף מביא, כי מפני כך נוהגים שתמנע היבמה מכל אכילה, ולא רק ממאכלים חריפים.

רחיצת רגל היבם: יום לפני החליצה נוהגים שהיבם רוחץ את רגלו, כדי שייקל עליו לרוחץ את רגלו ביום החליצה. רחיצות אלו נועדו להסיר כל חציצה בין הרגל לבין הנעל שתולבש עליה למצוות חליצה.

אופן אמירת הפסוקים: ביום שלפני החליצה מבררים אצל היבם והיבמה אם הם גדולים וראויים לחלוץ ומלמדים אותם את הפסוקים שעליהם לומר במהלך החליצה. אחת ההקפדות היא על אופן אמירת הפסוק הבא על ידי היבמה: **"מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם יִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה וְיִבְמִי"**. את המילים "לא אבה" עליה לקרוא בנשימה אחת, לפי שאם לא כן, דבריה עלולים להתפרש כך: **"מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בִּישְׂרָאֵל - לא"**, הוא ממאן להקים לאחיו שם בישראל. "אבה יבמ"י, הוא חפץ לייבם אותי. כדי למנוע אי הבנה זו, עליה לקרוא ברצף את המילים "לא אבה" (בית שמואל, שולחן ערוך אהע"ז בסיומן קס"ט סעיף כ"ט ס"ק כ"ז. מקור מסוגייתנו קו: וביאור ברש"י).

פרסום דבר החליצה: ביום החליצה באים שלשת הדיינים ושני האנשים שעמהם ועוד חמשה אנשים לפחות, כדי שיהיה מניין במעמד החליצה. הדיינים בוררים שני עדים כשרים, ששואלים ומבררים אם המת לא הניח אחריו זרע, וכי היבמה היתה אשת המת והיבם הוא אחיו ועוד שאלות רבות, ואומרים בפני הציבור כי כבר אתמול שאלום על גדולתם של היבם והיבמה וברירו כי גדולים הם. התשובות לשאלות אלו ידועות זה מכבר לדיינים, אך שואלים אותן במעמד הפומבי כדי לתת פרסום לדבר החליצה ולמהימנותה.

דבר העורך

מתכוננים

עוד זמן קצר יזכו לומדי הדף היומי לסיים את מסכת יבמות.

ברבים מן השיעורים נשמעת הקריאה: "אם אנחנו הצלחנו, הבה נצרף יהודים נוספים אל הדף היומי". מטבע הדברים, פעמים יש החוששים לפנות לאנשים מסויימים, שנראה כי לא יסכימו להצטרף ללימוד תורה באופן קבוע, מסיבות שונות. לכבודם של הלומדים המבקשים להגדיל את מעגל לומדי הדף היומי, וכדי לחזקם, הנוו לפרסם את המעשה הבא, שלקחו רב.

תקופה מסויימת בימי חיינו, היה החפץ חיים זצ"ל נודד בין ערים, כפרים ועיירות, כדי למכור את הספרים שחיבר. ביום מן הימים נקלע הסבא קדישא לאכסניה בוויילנא ונוכח ביהודי גדל גוף שנכנס אל המקום. הלה התיישב באחת על כסא, במשפט קצר הורה להגיש לפניו את מנתו ותיכף ומיד נגס בה בתאוותנות, תוך כדי לגימות הגונות ממשקה חריף. **כמעט** עמד החפץ חיים לגשת אל היהודי ולדבר עמו רכות, כי ראוי לו לשפר את התנהגותו, אך בעל האכסניה הקדימו וסיבר את אזניו כי כל מילים שבעולם לא תועלנה לו ליהודי זה. כבוד הרב יבין, הלה שירת בצבא ניקולאי, מזוג רוחח וידו הכבדה - קלה. בפיו צָרַרְת צְרוּרֹת של קללות, ולעניות דעתי אין ראוי שכבוד הרב יתבזה בעימות עם הברנש. בעל האכסניה הוסיף והסביר, כי בגיל שבע שנים נחטף האומלל מביתו, עם קבוצת נערים. קנטוניסטים. נשלח לסיביר, גודל בין איכרים בורים וקשוחים עד גיל שמונה עשרה. ולאחר מכן שירת עשרים וחמש שנים בצבא ניקולאי. בעשרות השנים ששהה בין הנכרים הפך לפרא. לא ראה פרצוף יהודי, כבוד הרב, לצערי, גם היום אינו חפץ לראות. אל נא **ארשת** רחמים עגומה עלתה על פניו של החפץ חיים למשמע קורות חייו האומללים של הסועד. הוא קם ממקומו, בירכו ב"שלום עליכם" לבבי והושיט את ידו הרכה לשלום, תוך שהתיישב לצידו. "שמעתי", לחש החפץ חיים, "כי בהיותך ילד בן שבע נחטפת. האמנם כן הדבר? הגולת לסיביר הרחוקה, גדלת בין הגויים ולא זכית ללמוד תורה?! מה גדולה אותך."

צעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לקס** ז"ל
ב"ר שלום ומלכה ז"ל
נלב"ע כ"ב בטבת תשס"א
תנצב"ה

הונצח ע"י זוג' מרת חנה לקס תחי' - גבעת שמואל וילדיו י. לקס - שוהם. נ. לקס - יד בנימין, ד.קליין, מ.בוקבוזה - גב"ש

צעילוי נשמת

מרת **יהודית בריינה קמר** ע"ה
בת הרב אברהם מרדכי ואסתר טויבה
וינגרטן ז"ל נלב"ע כ"ג בטבת תשס"ח
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנייה
יוסף משה יהודה ואבינועם קמר שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **חנה פרל זילברברג** ע"ה
ב"ר אליעזר יששכר דב ז"ל
נלב"ע י"ט טבת תשס"ה
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר מנחם צבי זילברברג ומשפ' שיחיו

קניית המנעל על ידי היבם: היבם רוחץ את רגלו, קונה בקניין את נעל החליצה אותה הוא נועל על רגלו הימנית. אם הוא איטר, עליו ללבוש שני מנעלי חליצה, אחת על כל רגל (שולחן ערוך אה"ע"ז סימן קס"ט סעיף כ"ח). בית הדין מסביר ליבם וליבמה את עניין החליצה, שבכך היא נפטרת מן הייבום ומותרת לכל אדם. היבם עומד ואומר: "לא חִפְצָתִי לְקַחְתָּהּ", והיבמה אומרת "מֵאַן יָבְמִי ...".

התרת קשרי הנעל: היבמה מתירה את קשרי הנעל, חולצת אותה מעל רגלו בלא סיועו וזורקת את המנעל לארץ, ויורקת למרגלותיו. היא קוראת את הפסוקים "כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוֹץ הַנֶּעַל", וכל הנוכחים אומרים שלש פעמים: חֲלוֹץ הַנֶּעַל (שם, סעיף מ"ב).

ברכת החליצה: עם תום המצווה אומרים הדיינים: "יהי רצון שלא תבאנה בנות ישראל לא לידי חליצה ולא לידי יבום" (סדר חליצה אות נו). הבית יוסף מסיים את קונטרס החליצה בציינו כי מצא בסידור אשכנזי שעל מצוות חליצה מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו במצוות וחוקים של אברהם אבינו". פשר ברכה זו הוא, שבמצוות חליצה זכו ישראל על שאמר אברהם למלך סדום (בראשית יד/כג) "אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נֶעַל וְאִם אֶקַּח מְכָל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אֲבְרָם" [מיאן להתעשר ממלך סדום, כדי שתתקיים ברכת הקב"ה להעשירו - רש"י].

חרם על החולץ והחולצת, לבל יגשו למקור מים: על מנהג מעניין כותב השדי חמד (חלק ה' סימן קכ"ה), כי יש מקהילות האשכנזים הנוהגים לאחר החליצה להטיל חרם לבל ילכו היבם והיבמה באותו יום למקום מים. השדי חמד מספר, כי חקר ובדק על אודות מקור המנהג והתברר כי בעבר נפוצה אמונה תפלה, כי יש סכנה במצוות חליצה ומי מהם שיקדים להגיע למים ינצל ממנה... כמעשה המפורסם בערוד שרפואת נשיכתו מותנית בהגעת הנשך למים לפני הערוד הנושך. מתוך כך היו באים היבם והיבמה לידי סכנה ומריבה, במרוצתם בנסיון להגיע ראשונים למים. לשם כך החרימו לבל יכנסו ביום החליצה למקום מים.

דף קא/א כשם שב"ד מנוקים בצדק, כך ב"ד מנוקים מכל מום דיין קרח או כבד שמיעה, רשאי לסדר חליצה?

מעשה ברב בעיר דאנציג שהזדקן ושמיעתו כבדה. משנוכח הרב כי מצבו מחמיר, שיגר מכתב אל גדול הדור, הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת, תניינא סימן ס"ד) בשאלה, אם הוא רשאי לשמש כדיין בעת שבית דין יושב לסדר חליצה בין יבם ליבמה. כשמונים שנה אחר כך, שלח אב בית הדין של רימינוב שאלה אל רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, המהרש"ם (שו"ת, ח"א סימן ק"ז): "דיין שיש לו קרחה קטנה באמצע ראשו, אם רשאי להיות דיין בחליצה, כיון דיש להחמיר שלא יהיה בעל מום".

אל החתם סופר זצ"ל (שו"ת, אה"ע"ז ח"ב סימן צ"ג) נשלחה שאלה, אם תלמיד חכם שאגודלו נקטע מן הפרק ומעלה, רשאי לשמש כדיין בחליצה, או שמא הוא נחשב בעל מום ואינו רשאי. שאלותיהם נעוצות בהלכה הבאה (שולחן ערוך אה"ע"ז סדר חליצה סעיף א'): "מצות חליצה בג' דיינים, אפילו הם הדיוטות, ובלבד שיהיו יודעים להקרות. (...) ושלא יהיו סומים אפילו באחת מעיניהם. ויש מחמירים שלא יהיה בהם שום מום".

החתם סופר פותח את תשובתו בכך שיש לעיין בשורש ומקור הדין לכך שבעל מום פסול לחליצה. הבה נצעד בעקבותיו.

בעלי מום פסולים לסנהדרין: בגמרא מבואר, כי בעלי מום פסולים לשבת בסנהדרין. המדובר על סנהדרין של עשרים ושלושה דיינים, היושבים לדון בדיני נפשות. הגמרא לומדת מן הפסוק (שיר השירים ד/ז) "פְּלֶלֶךָ יָפָה בְּעֵינַי וּמוֹם אֵין בְּךָ", כי בעל מום פסול לשבת בסנהדרין. ברם, הגמרא מדגישה, כי אין פסול זה תקף לגבי בית דין היושב לדון בעניינים אחרים, בהם דיינים היושבים לסדר חליצה. ברור, איפוא, כי חומרה בלבד היא שנתקנה במהלך השנים כי דיין בעל מום לא יסדר חליצה. מה טעם? בשאלה זו מתחבט החתם סופר. הוא מצייין, כי הרמ"א עצמו כותב כי יתכן שחומרה זו נובעת מכך שנוהגים כי בסידור גט לא יהיו העדים בעלי מום, ומפני כך החמירו גם בחליצה שלא יהיו הדיינים בעלי מום. אך החתם סופר תמה מדוע בגט החמירו כך? "והנה עשו רבנן האי מילתא כהלכתא בלא טעמא ומי יבוא אחרי המלכים את אשר כבר עשוהו. וחקרתי ודקדקתי ושאלתי פי חכמים ואין פותר". אף רבי עקיבא איגר מצייין, כי "יסוד הדין... אין לו יסוד בגמרא ופוסקים", ואך המהר"ם מינץ כתב, כי "מכל מקום יש להחמיר", שמא חליצה חמורה יותר מדיני ממונות. גם החתם סופר כותב, כי יתכן שהחמירו בגט, שלא יהיו העדים בעלי מומים, מפני שסידור גט נתפס כחמור וסבוך, וברבות הימים עלולים לטעות, כי כשם שבגט כשרים בעלי מום, כך גם בדיני נפשות. לאחר שהחמירו בגט, החמירו גם בחליצה, מפאת דמיונה לגט, ששניהם, הגט והחליצה מתירים את האשה לשוק. לאור דבריהם, התיירו רבי עקיבא איגר והמהרש"ם לשואליהם לשבת כדיינים לסדר חליצה. רבי עקיבא איגר השיב לדיין כבד השמיעה, "מעלת כבוד תורתו נרו יאיר, כשר להיות מדייני חליצה באין פקפוק", מפני שאף אם לא היה שומע כלל, עדיין יש להסתפק אם הוא מוגדר בעל מום, לפי

למרות הצרות, הרדיפות והקשיים, נותרת יהודי אשכנזי מאושר הייתי לו היו לי זכויות כשלח"י".

החפץ חיים הוסיף לתאר בכנות את הקשיים שחלפו על הילד האומלל, ועם כל משפט שיצא מפיו הקדוש הופשרה שכתבה נוספת במעטה השריון שהעטה על עצמו הילד שהפך לחייל רוסי מגושם. דמעות נקשרו בעיניו. זכרונות בית אבא ואמא ליצפיהו באחת המילים שיצאו מלב חם וטהור ליטפו את נפשו המיוגעת ומילאה בכיסופין שהיו חבוים בקרבו זה עשרות שנים, תחת חומות של קשיחות.

נטרם סיים את דבריו, אמר לו החפץ חיים: "אדם שכמותך, אשר זכה למסור נפש ולקדש שם שמים, לו היית מקבל על עצמך לחיות מכאן ואילך כיהודי כשר, לא היה מאושר ממך בכל הארץ".

אמרו, כי אותו אדם לא עוב את החפץ חיים, דבק בו והיה לבעל תשובה גמור!

המעשה המרטיט הזה סופר ויסופר מדור לדור, כדי להמחיש כי בכל יהודי חבויה הנקודה הטהורה, השורשית, שמקורה באותה שעה בה עמדו רגלי כולנו על הר סיני ועקנו "נעשה ונשמע".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קב/ב מי כתיב חלץ להם חלץ מהם כתיב

התרחק מהם ולא הרחיקם ממנו

כאשר אדם מבקש דבר מאת המלך והמלך מגרשו מעל פניו, אין לו תקנה עוד. שונה הדבר כאשר המלך אינו מגרשו, אלא הולך ומתרחק ממנו. הבקשה לא נדחתה לגמרי, ויש מקום לשוב ולהעלותה.

זו הכוונה כאן בגמרא: "מי כתיב חלץ להם", דהיינו דחה אותם מעל פניו: "חלץ מהם כתיב", הקב"ה עצמו נתרחק מהם, ויש להם תקנה... (לשמוע בלימודים).

דף קג/א הקיטע יוצא בקב שלו

ק"ב פעמים

גדול אחד היה בעבר ושמו רבי יחיאל ויזאנער. חבר בית דינו של רבי יהודה בכרך בעל נימוקי הגרי"ב היה. שקדנותו וגדולתו היו לשם דבר, ועל הש"ס זכה לחזור מאה ושתיים פעמים. היה מליץ על עצמו דרך ענוה ואומר "הקיטע יוצא בק"ב (102) שלו...".

דף קה/א לוי נפק לקרייתא בעו מינה... לא הוה בידיה

הפסקה מן התורה

בדומה למסופר כאן על לוי שיצא לקרייתא ונשאל ולא ידע להשיב, כך גם מסופר בעירובין (כח/ב), ועיין גליון הש"ס כאן) על רב ירמיה, שיצא לקרייתא ואירע לו דבר דומה.

אין זה במקרה. אף במסכת ברכות (יח/ב) נאמר שבני רבי חייא יצאו לקרייתא ושם נאמר במפורש שנשכח תלמודם [יש לציין שגם בבבא (ט/ב) ובבבא (כד/ב) נאמר שבני רבי חייא יצאו לקרייתא והורו שם הוראות מוטעות].

קרייתא מפרש רש"י בעירובין וברכות, הכוונה לכפרים, לראות בתבואתם. היתה כאן, איפוא, הפסקה מן התורה, מה שגרם לשכחתה. "התעייף עיניך בו ואינו" (יד אליהו).

דף קה/ב המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה

השפעה למטה למטרות שלמעלה

גמרתנו אומרת, כי "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה".

שיתכן שרק חרש-אלם הוא בעל מום, ומאחר שמנהג אי השתתפות דיין בעל מום בחליצה, הוא חומר בלבד, יש להקל. **וודאי** שבמקרה דידן, שהדיין כבד שמיעה בלבד, ואינו בכלל מום, **אין כל פקפוק וחשש**. המהרש"ם ענה לדיין שחשש לשבת בדין חליצה מפני שראשו החל להקרית, כי מאחר שקיים נידון מהו 'קרח' המוגדר בעל מום, הרי שבחומרה זו שאין לה מקור בגמרא, אינו צריך להחמיר בדבר. ואילו החתם סופר, שנשאל אם מי שנקטע אגודלו מעל הפרק רשאי לשמש כדיין בחליצה, השיב, כי מאחר שמום זה ככהנים ובדייני נפשות, פסול מדין תורה, ראוי שלא ישב לדון בחליצה, אם יש דיינים אחרים שימלאו את מקומו [ועיין שם שמקל יותר בשני הדיינים המצטרפים לשלשה].

הסביר החתם סופר, כי תפילתו תהיה שהקב"ה יוריד השפע למטה, לכאן לארץ. אולם מגמתו, "לבו", תהיה למעלה, לשם שמים ולמטרות עליונות, להכין לבבו לקרבת ה' ולאבתו... (דרשות חתם סופר, רפ"ו).

דף קה/ב בריך רחמנא דכספיה לאבדן

בושה מחטא

היה לו לומר "דענשיה לאבדן"? תמה הגאון רבי משה חברוני זצ"ל, ראש ישיבת חברון. **מכאן**, שאצל אנשים גדולים העונשים החמורים הקיימים, וכמו אלו שנענש בהם אבדן, הם כאין וכאפס לעומת הבושה כאשר הכיר שנכשל בחטא. אין חמור מלהכשל בחטא!... (משאת משה).

דף קד/ב כל דבר שהוא מעשה באיש

עד אימתי על הנעל להיות חלוצה?

לאחר שהיבמה חולצת את נעלו של היבם מעל רגלו, עליה לירוק למרגלותיו, כמצוות התורה, "וירקה בפניו". מעשה שהיה כך היה.

יבמה עמדה בפני בית הדין, חלצה את נעלו של היבם, אך לא עלה בידה לאגור רוק בפיה כדי לרקקו. ככל הנראה, המתח העצום נתן בה את אותותיו, מה גם שנהוג כי היבמה אינה אוכלת לפני החליצה [כדי שלא תאכל מאכלים חריפים ותירק מפני חריפותם, בעוד עליה לירוק לא מחמת עילה צדדית]. הדיינים הציעו ליבמה לצאת אל האוויר הצח להירגע ובנתיים המתין היבם ברגל יחפה, שנחלצה זה עתה בידי היבמה. עודם ממתנינים בסבלנות, התעוררה השאלה אם היבם יכול ללבוש את נעלו, או שמא בעת היריקה עליו לעמוד ברגל חלוצה - יחפה.

בין הדיינים היה רבי ברוך אפשטיין, בעל תורה תמימה, אשר חיווה את דעתו לשלילה. את דעתו הוכיח מן הפסוק שבמצוות חליצה (דברים כה/ט): **"וְנָגְשָׁה יְבָמְתוֹ אֵלָיו לְעֵינָי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נְעָלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו".** מה כוונת הפסוק "ככה"?

קריאה פשוטה של הפסוק עשויה להעלות כי ההתייחסות היא ליריקה, ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ברם, הגמרא מבהירה, כי כוונת הפסוק למעשה החליצה - "ככה", חליצת נעל, צריכה להעשות כדי לקיים מצוות חליצה.

"ככה" - לשון הווה: טען רבי ברוך אפשטיין - לאחר שפירשה הגמרא כי "ככה" מתייחס למעשה החליצה, חובה על היבם להתייצב ברגלו החלוצה בעת הרקיקה אליה נלווית האמירה "ככה יעשה לאיש". שהרי "ככה" הוא לשון הווה, ולפיכך, עליה לומר זאת בעוד רגלו חלוצה, אך אם ילבש את נעלו, הן תאמר "ככה" על מעשה שהיה ואיננו (תורה תמימה דברים כ"ה אות קס"ב. עיי"ש שמבאר גם גדר הרקיקה שאינה באה לבזות את החולץ "רק היא הכנה למאמר 'ככה', כאיש הרוקק בהתפעלות הנפש על הדבר המאוס", ואשר לפיכך אין אמירה זו - "ככה יעשה לאיש..." - נסובה על הרקיקה כלל וכלל).

אם הדבר היה פשוט לרבי ברוך אפשטיין, הוא לא היה ברור כלל לפוסקים אחרים.

בעל אבני נזר (שו"ת אבני נזר אהע"ז ח"ב סימן רכ"ג אות מט) ומהרש"ם מבערזאן (שו"ת ח"א סימן קל"ה ד"ה ומ"ש כת"ר מ"ש וכו') דנו, אם יבמה שתירק ותאמר "ככה" לאחר זמן מעת קיום מעשה החליצה, עשתה כהוגן. האבני נזר טען, כי אין יריקה זו מועלת, ומהרש"ם מבערזאן צידד כי אפשר שהיא מועילה. איש מהם לא העיר כי הנעל כבר אינה חלוצה מרגלו של היבם, וככל הנראה לא סברו את חידושו של בעל תורה תמימה. אכן, הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל, מעיר בספרו נתן להורות (ח"ז סימן קי"ח), כי המילה "ככה" אינה מורה בהכרח על מעשה המתקיים לנגד עינינו. הנה, התורה מצווה "ככה יעשה לשור האחד... ככה תעשו לאחד כמספרם... כל האזרח יעשה ככה את אלה", ואין מדובר שם במעשה שהיה מול עיניהם, אלא בהוראות שניתנו לעשייה.

דף קה/א גידמת מהו שתחלוץ. דף קו/א על מנת שתתן לך מאתיים וזו

הפולמוס על שליחות היבמה בחליצה

בעיות רבות של עגונות נפתרו על ידי שליחים. פעמים רבות האשה ממנה את בית הדין כשליח עבורה לקבל את הגט מאת הבעל. בית הדין משגר שליח לאתרו במקום מסתורו והוא משכנעו לתת את הגט כאשר שליח בית הדין מקבלו עבור האשה ובכך היא מגורשת. פעמים גם להיפך, הבעל ממנה שליח שיכתבו עבורו גט ויתנוה לאשתו, אם הוא חבוש בבית האסורים וכדומה, ובכך מתירים את האשה מכבלי עגונות.

שונה הדין בחליצה, מאחר שאין אפשרות לקיום מצוות חליצה על ידי שליח.

בסוגייתנו למדנו, כי תנאים אינם חלים על חליצה. לאמר, אם היבם התנה כי החליצה תועיל בתנאי מסויים, הרי החליצה תקפה גם אם לא התקיים תנאי זה. בטעם הדבר מציין רש"י את הגמרא במסכת כתובות (ע/א) המבארת, כי לא חידשה התורה דין "תנאי", אלא במעשה שניתן לקיימו על ידי שליח, כגון, הפרשת תרומה, שניתן לקיימה על ידי שליח. אך מעשה החליצה צריך להעשות על ידי היבם בלבד, ולפיכך לא חלים בו תנאים.

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה וסרצוג** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי צבי שייף** ז"ל

ב"ר יששכר דב ז"ל נלב"ע כ"א בטבת תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **נח ליפמן הכהן אורנבוך** ז"ל

ב"ר עמנואל ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשל"ו

ומרת **גניה אורנבוך** ע"ה

ב"ר דוד חרש ז"ל נלב"ע ח' בכסלו תש"ן

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידינו חתנם ובתם הר"ר **שמואל אורנבוך** וזוג' מרת **אסתר** שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **שושנה ברגר** ע"ה

ב"ר אברהם שויבין ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשע"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות לוסטיג, קוק וכרמל הי"ו

לעילוי נשמת

הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה

בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר הירש** ז"ל

ב"ר יהושע צבי ז"ל נלב"ע כ"ב בטבת תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת הירש שיחיו - אפרת

**"התחברתי
והרגשתי
את מתיקות
התורה"**

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

**מתחברים לשיעור
המרתק**

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לפני שנים רבות התעורר פולמוס עז בעקבות דין זה, השולל ביצוע חליצה באמצעות שליחות אחד הרבנים הגה 'פתרון' לאפשר חליצה באמצעות שליחות, כדי להתיר מעגינות נשים הזקוקות לחליצה מאת היבם, אך אינן יכולות להפגש עמו במקום אחד לקיום המצווה. הוא פירש, כי הדין הקובע שאין שליחות בחליצה, מתייחס אל היבם בלבד, הוא שאינו יכול למנות שליח מטעמו, אך היבמה יכולה למנות שליח מטעמה לחלוץ את הנעל מרגלו של היבם!

בשנת תרפ"ו הובא לפניו מקרה של יבמה שנזקקה לחליצה מאחי בעלה ששהה ברוסיה. אשה זו נמלטה מרוסיה וחזרתה לשם היתה כרוכה בסכנת נפשות, מאימת השלטונות. רב זה הורה, כי האשה תמנה שליח ברוסיה, שיחלוץ את הנעל מעל רגלו של היבם וכך תתקיים מצוות חליצה. את פסקו ואת תשובות הרבנים עמם דן בנושא, הוא הדפיס בספרו, אב בחכמה.

פסק זה חולל סערה רבתי, ורבנים מארצות הברית עוררו את גדולי ליטא למחות כנגדו בתוקף. בתגובה לבקשתם כתב הגאון רבי חיים עוזר גראדז'ינסקי זצ"ל, כי באסיפת גדולי הדור, בה השתתף גם החפץ חיים זצ"ל, הוא העלה את הנושא והכל "נרעשו" מהיתר זה שלא היה לעולמים. לאחר מכן גם נדפסו תשובות נוספות מגדולי הדורות ששללו את פסקו של רב זה מכל וכל, ורב בנוי יורק הדפיס קונטרס מיוחד "עם נקודות הכסף", בו מחה על כך שכבר התירו יבמות רבות להנשא לאור פסק מתיר זה. בראש קונטרס זה נדפסו מכתבי גדולי ארץ ישראל בהם הביעו את מחאתם.

מקורן של אחדות מן הראיות שהובאו להוכיח כי גם היבמה אינה יכולה למנות שליח לקיום מצוות חליצה, הוא בסוגייתנו.

גמרתנו דנה האם אשה שידיה גדומות יכולה לחלוץ את נעל היבם באמצעות שיניה. הגמרא פושטת שאכן כן, אך מעצם הדיון והצגת השאלה משמע, כי אם היה צורך שתחלוץ בידיים בלבד, לא היתה אפשרות לקיים מצוות חליצה בגידמת. הרי שיבמה אינה יכולה למנות שליח לקיום המצווה, שאם כן, תמנה שליח וזה יחלוץ (שו"ת אבני נזר אהע"ז סימן רפ"ג, שו"ת חלקת יואב חו"מ סימן ד', ועיין בשו"ת מהרש"ם ח"א סימן י"ד שדחה את הראייה). כמו כן נאמר בגמרא, כי אשת מלך אינה חולצת, לפי שגנאי הוא למלך. אם יבמה יכולה למנות שליח לחליצה, תמנה אשת המלך שליח וכך לא תבוא לידי גנאי (שם באחרונים הנ"ל). הרי שאין האשה יכולה למנות שליח לקיום מצוות חליצה.

יש לציין שכבר בשו"ת הרשב"א (סימן צ"ה) שלל חליצה על ידי שליח האשה, והאחרונים נוקטים כי אין חוששים לחליצה שכזו אף לא לחומרא. כלומר, אם בוצעה חליצה על ידי שליח ואחר כך מת היבם, אין היבמה אסורה לכהנים כדין חלוצה (ראה באנציקלופדיה תלמודית ערך חליצה מס' 612).

**חוויה רוחנית
מרגשת**

**ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא**

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו:

1-700-500-151

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

